

ПЕРЕДМОВА

«Амадіс Гальський» — найвідоміший, найдовершеніший і один з найдавніших лицарських романів, водночас його вважають і за взірць куртуазної літератури, культ кохання і служіння дамі посідає в ньому мало не провідне місце. Перші згадки про цей роман трапляються на початку XIV ст., проте дуже ймовірно, що він існував ще наприкінці XIII ст. Про походження роману — іспанське чи португальське — й досі точаться суперечки, версія про французьке походження видається малоймовірною, хоча дія роману, зіпертого на легенди бретонського циклу, відбувається в Галлії (Gaula, Gaul, Gaule, Gaules, Galles), що цілком може бути й Уельсом (Wales, французькою мовою Pays de Galles) на Британських островах. А втім, роман позбавлений національних ознак, саме це, мабуть, і пояснювало його величезну популярність у Середні віки. Роман із самого початку існував у трьох книгах (був і віршований варіант), це так званий первісний «Амадіс», але наприкінці XV ст. Гарсі Ордоньєс (або Родріґес, або Гутьерес) де Монтальво, радник міста Медіна-дель-Кампо, спираючись, імовірно, на кілька різних варіантів (хоча були й ті, яких він не знав) первісного роману, став виправляти текст і доповнив його четвертою книгою, ці чотири книги якраз і становлять роман «Амадіс Гальський» у відомій нам формі. Гарсі Ордоньєс де Монтальво працював над романом у 1492–1506 рр., 1508 року той був уперше опублікований у Сарагосі. Роман одразу зажив надзвичайної популярності, став взірцем куртуазного та епістолярного стилів, протягом XVI ст. його перевидавали десятки разів, переклали французькою, англійською, німецькою мовами і навіть івритом. Популярність роману посприяла появі численних продовжень і наслідувань, які становили нові книги, загалом їх було 13 іспанською мовою і 7 французькою. Частина цих книг перелічено в VI розділі «Дон Кіхота» Сервантеса, що високо цінував «Амадіса Гальського», називаючи його найкращим лицарським романом. У нових книгах ішлося здебільшого про нащадків Амадіса. На основі роману були написані 5 опер, належні зокрема Люллі, Генделю й Баху, є фільм. В українському виданні увазі читача запропоновано першу книгу роману «Амадіс Гальський».

Петро Таращук

ТУТ ПОЧИНАЄТЬСЯ ПЕРША КНИГА ПРО ХОРОБРОГО ЛИЦАРЯ АМАДІСА, СИНА КОРОЛЯ ПЕРІОНА ГАЛЬСЬКОГО І КОРОЛЕВИ ЕЛІСЕНИ.

ЦЮ КНИГУ ВИПРАВИВ І ПОЛІПСИВ ЧЕСНИЙ І ЧЕСНОТЛИВИЙ ЛИЦАР ГАРСІ ОРДОНЬЄС ДЕ МОНТАЛЬВО, РАДНИК МІСТА МЕДІНА-ДЕЛЬ-КАМПО, ВІН ПРАЦЮВАВ ІЗ НЕЮ НА ОСНОВІ ДАВНІХ ОРИГІНАЛІВ, ЯКІ БУЛИ ЗІПСУТІ Й ПОГАНО НАПИСАНІ В ДАВНЬОМУ СТИЛІ З ВИНИ РІЗНИХ ПОГАНЕНЬКІХ АВТОРІВ, І ПРИ ЦЬОМУ ВИКІНУВ ЧИМАЛО ЗАЙВИХ СЛІВ, ЗАТЕ ДОДАВ ІНШІ В НАБАГАТО ВИТОНЧЕНІШОМУ ЕЛЕГАНТНОМУ СТИЛІ, ПРИДАТНОМУ ДЛЯ ОПИСУ ЛИЦАРСТВА І ЙОГО ДІЙ.

Небагато минуло й років після страждань і смерті нашого Спасителя Ісуса Христа, як у Малій Бретані був собі дуже християнський король на ймення Гарінтер, що жив у законі правди, вирізнявся великою побожністю й добрими манерами. Цей король мав зі своєю шляхетною дружиною двох доньок, старша вийшла заміж за Лангінеса, короля Шотландії, і її прозивали дамою Гірлянда, бо чоловік король ніколи не погоджувався накривати її прегарні коси чимсь іншим, крім пишних квіткових гірлянд: він дуже любив милуватися її косами. Від неї народилися Аграхес і Мабілія, і про них, про одного як про лицаря, а про другу як про діву, буде ще багато згадок у цій оповіді. Друга донька, яку назвали Елісеною, була набагато вродливіша за першу, і, хоча про шлюб із нею просило багато могутніх володарів, вона ніколи ні за кого не хотіла йти заміж, аж поки завдяки її відлюдному і святому життю всі стали прозивати її втраченою святою, вважаючи, що жінці такого високого стану, обдарованій такою красою, жінці, про шлюб із якою просило так багато значних осіб, не годиться жити таким життям. Тим часом король Гарінтер, що вже дожив до похилих літ, інколи, щоб дати відпочинок душі, сідав верхи і їздив на полювання.

Отже, вибравшись одного разу зі свого міста, яке називали Алімою, він — сам, без загоничів і мисливців — їхав по лісу, проказуючи молитви, й побачив ліворуч від себе, як один лицар завзято б'ється з двома іншими, тих двох він знав, то були його васали, проте надто зарозумілі, з поганими манерами і численною ріднею, вони вже завдавали йому чималого смутку. А от лицаря, який бився з ними, не міг упізнати і, оскільки не був певен ані в сміливості самотнього лицаря, ані в полохливості двох його супротивників, зупинивсь і приглядався здалеку до битви, яка скінчилася зрештою тим, що невідомий лицар перемиг і власноруч убив їх обох. Коли це сталося, лицар пішов у бік короля і, тільки-но побачивши його, запитав:

— Добродію, що це за країна, де нападають отак на мандрівних лицарів?

Король на те відповів:

— Не дивуйтеся, лицарю, бо тут, як і в інших країнах, є добрі лицарі і лихі, а ті, про кого ви кажете, заподіяли багато зла і несправедливості не тільки численним людям, а й навіть самому королю, своєму сеньйорові, проте він не мав змоги чинити над ними правосуддя: у них численна рідня, і вони завдали величезних збитків та шкоди, і то навіть на цій горі з густим лісом, де ви зіткнулися з ними.

Лицар тоді мовив:

— Саме цього короля, про якого ви кажете, я й прийшов шукати з далекої землі і привіз йому новини про його великого приятеля, тому, якщо ви знаєте, де можна знайти його, проситиму вас розповісти мені.

— Якщо ми вже зустрілися, — відповів король, — то не приховаю від вас правди: знайте достеменно, що я той король, якого ви шукаєте.

Лицар тоді зняв щит і шолом, віддав їх своєму зброєносцю і став обіймати короля, кажучи, що я король Періон Гальський і дуже хотів познайомитися з вами.

Великою була ж радість обох королів, що здибалися так несподівано, вони розмовляли про різні речі й пішли в той бік, де були мисливці, щоб повернутися в місто, але трапився їм по дорозі олень, що, зацькований і виснажений, утік від загоничів, тож обидва королі пустили коней учвал, наміряючись убити його, але сталося по-іншому, бо з лісової гущавини попереду них вискочив лев, кинувся на оленя й забив його, роздерши могутніми пазурами, а потім сміливо і невдоволено обернувся проти королів. Побачивши його таким, король Періон промовив:

— Таж не будеш ти такий сердитий, щоб не лишити нам частину здобичі!

Узявши зброю, він спішився з коня, що, злякавшись могутнього лева, не хотів іти вперед, підняв щит перед собою і з мечем у руці пішов до лева, незважаючи на гучні застороги короля Гарінтера. Лев одразу покинув здобич і помчав до королів, скочив зверху на Періона, прагнучи задерти його, але король не втратив ані духу, ані сили, штрикнув звіра мечем у живіт, заподіявши йому

смерть, а вкрай переляканий король Гарінтер сказав собі: «Не без причини він має славу найкращого лицаря світу».

Невдовзі по тому зібралися всі мисливці і король звелів покласти на двох простих коней лева та оленя і доправити їх у місто, для містян то була превелика радість. А королева, попереджена про появу такого значного гостя, вже звеліла пишно опорядити зали й накрити столи. За столом, що стояв на помості, сиділи королі, а за стіл поряд сіла Елісена, донька Гарінтера. Отже, частували всіх там так, як і годиться в домі доброго і щедрого чоловіка. Насолоджуючись учтою, принцеса, що була напрочуд вродлива, і король Періон, теж непоганий на вроду, та ще й славний в усіх закутках світу своїми бойовими звитягами, вряди-годи поглядали одне на одного, і велика цнотливість та святе життя Елісени лише посприяли тому, що вона палко й без вороття закохалася, та й король закохався в неї, бо ще досі мав вільне серце, не прив'язане до жодної іншої жінки, тож через це обоє протягом усієї учти майже нетямалися. Коли встали з-за столів, королева хотіла повести їх до своїх світлиць, але в Елісени, що підводилася, випав із подолу дуже гарний перстень, який, миючи руки, вона зняла з пальця, а розхвилювавшись, забула потім знову вдягти, тож тепер нагнулася підібрати, та й король Періон, опинившись поряд, хотів підняти перстень і подати їй, їхні руки торкнулися, король узяв її руку й потис. Елісена густо почервоніла і, дивлячись на короля закоханими очима, сказала йому тихенько, що дякує за послугу.

— Ох, сеньйоро, — мовив він, — ця послуга не остання, я все своє життя служив би вам!

Елісена страшенно збентежилася, тож, як пішла вслід за матір'ю, задивилась кудись у простір і майже нічого не бачила; принцесу опанувала велика й незнана мука, яка з такою силою взяла верх над її колишніми думками, що, не маючи змоги терпіти її, вона розповіла про свою таємницю служниці, якій дуже довіряла, Даріолеті на ймення, і зі слізьми на очах та зболеним серцем просила її поради, як можна було б дізнатися, чи кохає король Періон якусь іншу жінку і чи той такий закоханий погляд, яким він дивився на неї, породжений тим самим непогамовним чуттям, яке зародилося в її серці. Служниця, злякавшись такої раптової зміни в людині, що вже й на себе не була схожа, змилосердилася над тими жалісливими сльозами і сказала:

— Сеньйоро, я добре бачу, що кохання, отой тиран, розпалило у вас незмірну пристрасть, і тепер у вашій голові не лишилося місця, де б могли мати притулок порада чи розум, і тому я, дотримуючись не свого обов'язку служіння вам, а радше покори вашій волі, вчиню так, як ви мене просите, і то найчеснішим способом, до якого мені дадуть змогу вдатися мій убогий розум і велике бажання прислужитися вам.

Після цих слів служниця пішла до кімнати, де розмістився король Періон, і натрапила під її дверима на зброєносця, що ніс одяг своєму сеньйорові, й мовила йому:

– Друже, ідіть собі кудись і робіть що-небудь, нехай я побуду з вашим сеньйором і подбаю про нього.

Зброєносець, подумавши, що це діється задля вшанування ще з більшою честю його сеньйора, дав їй одяг і пішов звідти. Служниця зайшла до кімнати, де король спочивав на ложі, а він, тільки-но побачивши її, одразу впізнав, що це та служниця, з якою, як він бачив, найчастіше розмовляла Елісена, немов довіряла їй більше, ніж будь-якій іншій служниці, і подумав, що вона, безперечно, прийшла не без певних ліків від його нестерпно тужливого жадання, тому з серцем, що аж затрепетало, звернувся до неї:

– Добра діво, чого ви хочете?

– Дати вам одяг, — відповіла служниця.

– Одягти годилося б і серце, бо без насолоди та радості воно мов пограбоване й голе.

– Це ж як? — здивувалася служниця.

– Я прийшов у цей край, — відповів король, — маючи цілковиту свободу, і боявся тільки пригод, які могли б спіткати мене в збройних сутичках, але, не знаю, як і сталося, зайшовши в дім ваших сеньйорів, я дістав смертельну рану, тож якщо ви, добра діво, подбаєте для мене про якісь ліки від неї, я б щедро винагородив вас.

– Звичайно, сеньйоре, — відказала служниця, — я б дуже тішилася службою такому високому володареві й такому доброму лицареві, як ви, якби знала, що маю робити.

– Якщо ви, — мовив король, — пообіцяєте мені як вірна служниця зберігати таємницю й розкривати її тільки тоді, як є слушна причина, я розповім вам.

– Кажіть без жодних сумнівів, ваші слова я збережу тільки для себе, — запевнила служниця.

– Отже, подруго моя і сеньйоро, я розповім вам, що я замилювався дивовижною вродою вашої сеньйори Елісени, тож тепер мені завдають тортур смуток і скорбота, я ніби от-от помру і не зможу простити собі цієї смерті, якщо не знайдеться певних ліків.

Служниця, що, коли йшлося про таке, достеменно знала серце своєї сеньйори, бо ж та розповіла їй усе, дуже зраділа, почувши ці слова, й сказала королю:

– Мій сеньйоре, ви як король ревніше, ніж будь-хто інший, зобов'язані в усюму дотримувати правди, а як лицар ви, як шириться про вас слава, подолали задля утвердження правди силу небезпек і злигоднів, тож, якщо пообіцяєте мені взяти Елісену, як настане слушна пора, за дружину, я приведу її туди, де

втішиться не тільки ваше серце, а й її, що не менше, а то й більше від вашого болить і страждає від тієї самої пекучої рани; а якщо не дасте обіцянки, то не побачите моєї господині і я не повірю, що ваші слова натхнені щирим і чесним коханням.

Щоб і сталося те, про що ви почули, король, чия тверда воля полягала в прагненні мати ласку Господню, взяв меч, що був коло нього, поклав праву руку на хрест руків'я й проказав:

— Присягаю на цьому хресті й мечі, яким мене посвятили в лицарі, що я, діво, виконаю ваше прохання, а також зроблю все, про що мене проситиме ваша сеньйора Елісена.

— Тож тепер спочивайте, — сказала служниця, — бо й мені треба виконати пообіцяне.

Вийшовши від короля, служниця повернулася до господині й розповіла про свою розмову з ним, сповнивши її душу великою радістю, тож сеньйора обійняла служницю й мовила:

— Моя щира подруго, коли я дочекаюся пори, як уже триматиму в обіймах того, кого завдяки вам я матиму за сеньйора?

— Я зараз розповім, — заходилася пояснювати служниця. — Як ви, сеньйоро, знаєте, в кімнаті, де перебуває король Періон, є двері, які виходять у сад, і ваш батько інколи, щоб відпочити, виходить ними; тепер ті двері приховані завісами, але я маю від них ключ, бо, як король виходить у сад, відмикаю їх, тому, коли настане ніч і всі спочиватимуть у палаці, ми зможемо зайти ними, і ніхто й не помітить нас, а як настане пора повертатися, я гукну вас і знову вкладу у ліжко.

Елісена, почувши пояснення, була така приголомшена передчуттям насолоди, що й слова не могла мовити, а отямившись, сказала служниці:

— Моя подруго, все, що я маю, належить вам, але як станеться те, про що ви кажете, якщо мій батько буде в кімнаті разом із королем Періоном: адже, якщо помітить нас, ми опинимось у великій небезпеці.

— А це вже лишіть мені, — заспокоїла служниця. — Я подбаю.

На цьому господиня і служниця поклали край розмові, а королі, королева та принцеса Елісена провели цей день, як і завжди, за обідом і за вечерею. Коли звечоріло, Даріолета відвела вбік зброєносця короля Періона і запитала його:

— Ох, друже, скажіть мені, чи шляхетний ви чоловік?

— Звісно, — запевнив він, — я ще й син лицаря, але чому ви запитуете?

— Зараз скажу, — відповіла вона. — Я б хотіла дізнатися від вас одну річ і прошу вас в ім'я віри в Господа, яку ви маєте, та ім'ям короля, вашого сеньйора, розповісти про неї.

— Присягаюся святою Марією, — мовив зброєносець, — я розповім вам усе, що знаю, якщо це не зашкодить моєму сеньйорові.

— Я згодна й запевняю вас, — хрестилася служниця, — що ані я не запитаю вас про щось на шкоду йому, ані ви не маєте слухності, застерігаючи мене, бо ж я тільки хочу, щоб ви сказали мені, яку діву ваш сеньйор любить надмірною любов'ю.

— Мій сеньйор, — відповів зброєносець, — любить їх усіх однаково, бо я, тут годі сумніватися, не знаю жодної, яку б він любив так, як ви кажете.

Поки вони розмовляли, надійшов король Гарінтер і, побачивши Даріолету зі зброєносцем, гукнув її й запитав:

— Що за розмови в тебе зі зброєносцем короля?

— Ради Бога, сеньйоре, я зараз розповім. Він погукав мене й повідомив, що його сеньйор має звичай спати сам, тому його, звісно, дуже бентежитиме ваше товариство.

Король відступив від служниці, пішов до короля Періона й сказав йому:

— Сеньйоре, мені треба дати раду багатьом речам у моєму господарстві, тож я встану ще вдосвіта і тому, щоб не завдати вам клопоту, вважаю за краще, якщо ви самі спочиватимете в кімнаті.

— Чиніть, сеньйоре, — відповів король Періон, — так, як вам більше до вподоби.

— Тож для мене буде краще так, — мовив Гарінтер, збагнувши, що служниця казала правду, і одразу звелів слугам винести своє ложе з кімнати короля Періона. Даріолета, побачивши, що справді сталося за бажанням її, пішла до своєї господині Елісени й розповіла про все, що відбулося.

— Люба подруго, — озвалася принцеса, — тепер я вірю, що Господь виправить усе, бо те, що нині видається начебто гріхом, згодом буде на славу йому. Скажи мені, що ми робимо, бо велика радість, яку я відчуваю, позбавила мене значної частки розуму.

— Сеньйоро, — нагадала служниця, — ми зробимо цієї ночі те, про що домовлялися, двері кімнати, про які я казала вам, уже незамкнені.

— Тож я доручаю вам обов'язок повести мене туди, як настане пора.

Отже, обидві діви чекали, поки всі полягають спати.

РОЗДІЛ І

ЯК ПРИНЦЕСА ЕЛІСЕНА ТА ЇЇ СЛУЖНИЦЯ ДАРІОЛЕТА ПІШЛИ В КІМНАТУ КОРОЛЯ ПЕРІОНА.

Коли всі люди вже поснули, Даріолета підвелася й повела Елісену в самій сорочці на голому тілі, як і лежала в ліжку, прикривши її зверху плащем, обидві діви вийшли в сад, де яснів місяць уповні. Служниця глянула на сеньйору та, розкривши плащ, оглянула її тіло і скрикнула в захваті:

— Сеньйоро, в добру годину народився лицар, що володітиме вами цієї ночі!

І додала, що сеньйора — найвродливіша діва у світі і обличчям, і тілом. Елісена лише всміхнулася:

— А про мене можеш сказати, що народилася я під щасливою зорею, якщо ведуть мене до такого лицаря!

Отак дійшли обидві до дверей кімнати. Елісена прийшла до лицаря, якого любила найдужче в світі, тож і тремтіла всім тілом і не могла вимовити жодного слова, а як торкнулася дверей, щоб відчинити, король Періон, що мав на серці тяжкий смуток і довго не міг заснути, плекаючи надію, яку дала йому служниця, зрештою таки знемігся і сон подолав його, він заснув, і йому наснилось, як у його кімнату крізь потаємні двері хтось зайшов, він не знав, хто саме, підійшов до нього, розвів йому руки в боки, видер серце з грудей і жбурнув у річку, а король запитав:

— Чому ви скоїли таку жорстокість?

— Це пусте, — відмахнувся той чоловік, — там у вас є ще друге серце, яке я теж заберу у вас, хоч і не з моєї волі.

Король, відчувши тяжку муку, прокинувся від переляку і став ревно хреститися. Саме цієї миті діви відчинили двері й зайшли, а він, боячись через той сон якоїсь зради, підняв голову й побачив між завісами відчинені двері, про які нічого не знав, а оскільки тепер у двері полилось і місячне сяєво, помітив невиразні дівочі тіні. Отже, зіскочив із ложа, де спочивав, схопив меч та щит і рушив назустріч їм. Даріолета, побачивши його таким, запитала:

— Сеньйоре, що це? Киньте зброю, бо проти нас вона слабенький захист.

Король, упізнавши її, глянув і побачив ще й Елісену, свою найкоханішу, тож кинув меч і щит на землю, накрився плащем, що лежав коло ложа, бо ж інколи вставав із нього, підійшов і взяв в обійми свою сеньйору, та й вона пригорнулася до нього, бо ж любила більше, ніж себе. А Даріолета сказала їй:

— Лишайтеся, сеньйоро, з цим лицарем, бо, хоча досі я захищала вас як незайману дівчину від багатьох інших чоловіків, і так само й він захищався від багатьох інших дів, ваших сил уже не вистачить, щоб захищатись одне від одного.

Даріолета пошукала очима меч, де кинув його король, узяла його як знак присяги і обіцянки, яку дав король про шлюб із її господинею, і вийшла в сад. Король лишився сам зі своєю подругою і в світлі трьох смолоскипів, які горіли в кімнаті, розглядав її, йому здавалося, ніби в ній поєдналася вся краса світу, він вважав, що йому напрочуд пощастило, бо ж Господь привів його в цей край; отже, обійнявшись, молодята пішли і лягли на ложе, де в тієї, що мала дивовижну вроду і молодість і так довго боронилася від численних принців і вельмож, які просили її руки, а вона зберігала дівочу свободу, менше ніж за один день, дарма що її думки перебували якнайдалі від цього наміру, кохання розірвало ливни її святого і чесного життя, спонукало втратити його, і відтепер вона назавжди стала жінкою. Під цими словами слід розуміти, що жінки, які відвертають свої думки від земного життя, зневажають велику красу, якою

обдарувала їх природа, свіжість молодості, що стоїть незмірно вище від краси, зрікаються пороків і насолод, якими могли б тішитися завдяки надмірним багатствам своїх батьків, і прагнуть задля спасіння душі замкнутися в злидених келіях, покірно жертвуючи свободою своєї волі, підпорядковують її чужій волі, дивляться, як минає їхній час без слави і почестей світу, і знають, що їхні сестри та родички насолоджуються ними, тож такі жінки мусять із великою обережністю затикати вуха, заплющувати очі, відмовлятися, вигадуючи різні причини, від зустрічей із родичами та сусідами, збиратися для побожних роздумів і святих молитов, вважаючи їх за справжні насолоди, хоча це такі справді насолоди, і бояться, бо ці слова та погляди інших людей зашкодять їхнім святим намірам, але не так стається з тими, хто подібно до вродливої принцеси Елісени, що після тривалого часу, коли берегла себе, змінила, тільки-но побачивши дивну красу короля Періона, свої наміри так, що — якби не скромність служниці, яка прагнула відновити її честь шлюбом — насправді, хоч як подивись, була ладна докотитись до найтяжчого і найглибшого нечестя, як можна було б сказати й про багато інших жінок у цьому світі, — тих, хто, не дослухаючись до засторог, чинить так і чинитиме далі, незважаючи на ці слова. Коли обоє молодят насолодилися втіхою, Елісена запитала короля Періона, чи скоро він вирушає, а він на те мовив:

— Чому, ласкава сеньйоро, ви запитуєте про це?

— Бо незмірне щастя, — відповіла вона, — яким я насолоджуюсь і яке поклато край моїм смертним бажанням, уже загрожує мені тяжким смутком і лихом, що їх завдасть мені ваша відсутність, бо тоді я буду ближче до смерті, ніж до життя.

Почувши такі причини, король проказав:

— Не бійтеся цього, бо, хоча моє тіло позбудеться вашої присутності, моє серце лишиться разом із вашим, і це дасть силу нам обом: вам — щоб терпіти, а мені — щоб я повернувся, бо без мого серця немає такої могутньої потуги, яка могла б затримати мене.

Даріолета, побачивши, що вже пора виходити від короля, зайшла до кімнати й нагадала:

— Сеньйоро, я знаю, що іншого разу вам більше, ніж тепер, подобалося б іти зі мною, але годиться, щоб ви встали і ми пішли, бо вже пора.

Елісена підвелася з ложа, і король утішив її:

— Я б затримався тут набагато довше, ніж ви думаєте, і то задля вас, але прошу вас ніколи не забути цієї кімнати.

Діви пішли в свої ліжка, а король лишився в своєму, дуже задоволений по-другою, але знову злякався сновиддя, про яке ви вже чули, і йому дуже хотілося б повернутись до рідного краю, де тієї пори було багато мудреців, які вміли

розгадувати й тлумачити такі сновиддя, та й він сам щось знав, навчившись чогось замолоду.

Король Періон гостював у палаці й насолоджувався тим гріхом і втіхою десять днів, розважаючись щоночі зі своєю найкоханішою подругою, а як минув той час, він, приборкавши свою волю і не зважаючи на сльози своєї сеньйори, яких текло немало, вирішив їхати. Отже, попрощався з королем Гарінтером і королевою, одягнув увесь свій обладунок, а як хотів пов'язати на пояс меч, ніде не знайшов його й не посмів запитати, хоч як йому стало прикро, бо меч був добрий і гарний; учинив-бо так, щоб не викрили його кохання з Елісеною і не завдати прикрощів королю Гарінтеру, тому й попросив свого зброєносця дати інший меч, і, озброївшись отак, не вдягнувши лише рукавиць і шолома, сів верхи на коня і в товаристві лише зброєносця поїхав по дорозі просто до свого королівства. Але перед тим мав розмову з Даріолетою, що розповідала про тяжкий смуток його подруги і самотність, яка судилася їй, а він сказав служниці:

— Ох, моя подруго, я доручаю її вам, немов серцю своєму!

Потім зняв із пальця один дуже коштовний перстень із тих двох, які мав, кожен кращий від іншого, і звелів дати його Елісені як знак свого кохання. Отак Елісена лишилась у великій самотності і з тяжкою тугою за своїм другом, тож якби не служниця, що втішала й підтримувала її, могла б страждати від несвітського горя, але, розмовляючи з нею, відчувала певну полегкість.

Отак минав час, аж поки Елісена відчула, що вагітна, і втратила апетит і сон, і рум'янець на обличчі. Тепер смуток і страждання стали ще тяжчі, і то не без причини, бо тієї пори існував закон, що будь-яка жінка, хоч якого високого і заможного стану, аж ніяк не може unikнути смерті, якщо застукать, що вона вдалася до розпусти. Цей жорстокий і лихий звичай існував аж до появи звитяжного короля Артура, що був найкращим із тамтешніх королів і скасував цей закон тоді, як убив Флояна в битві перед брамою Парижа. Проте цей закон підтримували багато королів, які правили в роки від Лісуарте до Артура. А втім, навіть думати було годі, щоб якимось повідомити друга Елісени, такого молодого й гордого серцем, що ніколи й ніде не ставав на спочинок, хіба що з думкою здобути честь і славу, і блукав по різних краях як мандрівний лицар. Отже, Елісена ніде, ні в якій подобі не бачила порятунку для свого життя, але її гнітив не так страх, що по смерті не бачитиме світу, як брак змоги бачити свого любого сеньйора і щирого друга. Але всемогутній Господь, із волі якого й сталося це все, бо ж він удався до святої послуги, наділив Даріолету такою силою і розумом, що їх вистачило, щоб із Господньою допомогою зарадити тій скруті, як ви зараз і почуєте. У палаці короля Гарінтера була відокремлена склепінчаста кімната над річкою, що текла поряд, та кімната мала маленькі залізні двері, крізь які

діви виходили інколи відпочивати до річки, і стояла пустою, в ній ніхто не жив, тож Елісена, за порадою Даріолети, звернулася до батька-матері, просячи дозволу жити там задля поправки свого поганого здоров'я й задля самотнього життя, якого завжди прагнула, задля молитов, яким ніхто не перешкоджатиме, крім Даріолети, що знає про її слабування, прислужуватиме й товаришитиме їй, і вони радо дозволили доньці, думаючи, що вона прагне лише поправити здоров'я тіла і зміцнити душу суворим життям, дали ключ від маленьких дверей служниці, щоб вона берегла його і відімкнула двері тоді, коли їхня донька захоче спочити там.

Елісена, перебравшись до кімнати, про яку ви щойно почули, і почувачись вільніше, бо ж опинилася там, де, як їй видавалося, могла unikнути небезпеки краще, ніж будь-де в іншому місці, порадилася зі служницею, що робити потім із народженим немовлям.

– Ну, сеньйоро, — мовила служниця, — нехай помре, щоб ви були вільні.

– Ох, свята Маріє, — заперечила Елісена, — як я можу погодитись убити плід, народжений від того, кого в світі я люблю найдужче?

– Не переймайтеся цим, — переконувала служниця, — бо якщо вб'ють вас, то і його не лишать.

– Хоч я й загину як винна, — не погоджувалась Елісена, — не хочу, щоб гинула невинна дитина.

– Припинімо тепер цю передчасну розмову, — сказала служниця, — але було б великим безумством рятувати щось без користі, прирікаючи на смерть і вас, і вашого коханого, бо без вас він не зможе жити, а якщо ви лишитесь живі, будуть у вас інші сини та доньки, які змусять забути про цю дитину.

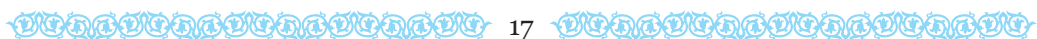
Але служниця була дуже кмітлива й керувала нею Господня ласка, тому й прагнула знайти засіб поправки до того, як здіймуть тривогу. І був той засіб такий: вона взяла чотири дошки, такі широкі, щоб у них, як скласти докупи, могла поміститися, наче в скрині, дитина в пелюшках, і такі довгі, як меч, додала якісь речовини в смолу, якою можна скріпити їх, тож вода не потрапить усередину, і зберігала це все під своїм ліжком, а Елісена й не знала нічого; згодом служниця власноруч склеїла дошки тією міцною смолою, і то так рівенько і вправно, наче працював майстер. Потім показала той виріб Елісені й запитала:

– Навіщо, на вашу думку, зроблено цю штуку?

– Не знаю, — розгубилася Елісена.

– Дізнається, коли буде потреба, — запевнила служниця.

– Не має значення, — заперечила Елісена, — що роблять або кажуть, якщо я невдовзі втрачу свій спокій і радість.

Служниця тяжко зажурилася, побачивши Елісену в такому стані, на очах у неї забриніли сльози, і вона мерщій підвелася, прагнучи приховати свій плач.

Небагато минуло й часу, як Елісені настала пора народжувати, біль від переймів був новим і дивним для неї, тож серце вкрай засмутилося, а оскільки їй не годилося ані стогнати, ані скаржитись, страх через це став удвічі більшим. Але невдовзі з волі Господа всемогутнього вона народила без ускладнень сина, і служниця, взявши його на руки, побачила, що він гарний, — якби ж тільки щастя мав! — і не забарилася виконати потрібне згідно зі своїм попереднім задумом: спеленала дитину в розкішні тканини, поклала її коло матері й принесла ту зроблену скриню, про яку ви вже чули, тож Елісена запитала її:

— Що ви хочете робити?

— Покласти дитину сюди і вкинути в річку, — відповіла Даріолета. — Як пощастить, матиме притулок.

Мати тримала дитину в руках, гірко плакала і приказувала:

— Маленький мій сину, як тяжко мене гнітить ваше лихо!

Служниця взяла чорнило та пергамент і написала лист, де зазначила: «Це Амадіс Безчасний, син короля». Написала «Безчасний», бо думала, що жити йому недовго. А саме ім'я було в тих краях дуже шанованим, бо так звали святого, опіці якого служниця доручила дитину. Увесь цей лист вона покрила воском, прив'язала до шнурка й почепила дитині на шию. На той самий навощений шнурок Елісена нанизала й перстень, який дав їй король Періон, як прощався з нею, й одразу поклала дитину всередину, в скриню, туди ж поклали і меч короля Періона, якого він першої ночі, коли спав з Елісеною, кинув на землю, як ви вже чули, і який зберігала служниця, і, хоча йому бракувало цього меча, він не наважився запитати про нього, щоб король Гарінтер не напустився з гнівом на тих, хто заходив до кімнати.

Потім служниця накрила скриню дошкою зверху, що була так добре припасована, а її руки так добре зашпакували її, що ані вода, ані будь-що інше не потрапило б усередину, взяла скриню в руки, відчинила двері, поклала її на воду й пустила, а швидка й бурхлива течія понесла її до моря, до якого було не більше половини ліги. Саме тієї пори зайнялася ранішня зоря і сталося надзвичайне диво, одне з тих, які творить найвищий Господь, коли йому до вподоби: у морі плів корабель, на якому подорожував лицар із Шотландії разом із дружиною, що в Малій Бретані народила сина на ймення Гандалін, самого лицаря звали Гандалес, і, пливучи до Шотландії, вони побачили того ясного ранку скриню, яка плавала в морі. Лицар гукнув чотирьох моряків, наказав їм негайно спустити човен і дістати скриню, що вони швиденько й зробили, хоча скриня була

вже далеченько від корабля. Лицар узяв скриню в руки, зняв верхню дошку, побачив хлопчика, взяв його на руки й проказав:

— Він із якогось доброго дому.

Дійшов такого висновку через розкішні пелюшки, перстень і меч, що видався йому дуже гарним, а потім став проклинати жінку, яка через страх так жорстко позбавила захисту таку малу дитину, згодом, зберігши всі ті речі, попросив дружину виховати хлопчика, і вона звеліла дати йому грудь тій самій мамці, що вигодувала Гандоліна, її сина, немовля стало ссати з великим апетитом, і лицар та його дружина дуже зраділи. За доброї погоди вони й далі пливли по морю, аж поки дісталися шотландського міста, яке мало назву Анталья, а вирушивши звідти, прибули до замку, одного з найкращих у тому краї, там лицар і виховував хлопчика, наче рідного сина, та й усі вважали, що то його син, бо від моряків годі було почути про його походження, на кораблі, що належав лицарю, вони вже попливли в інші краї.

ЗМІСТ

Передмова	3
Тут починається перша книга про хороброго лицаря Амадіса, сина короля Періона Гальського і королеви Елісени.	7
Розділ I. Як принцеса Елісена та її служниця Даріолета пішли в кімнату короля Періона.	13
Розділ II. Як король Періон їхав по дорозі зі своїм зброєносцем і відчував у серці більше смутку, ніж радості.	20
Розділ III. Як король Лангінес забрав до себе Юнака Морського і Гандаліна, сина дона Гандалеса.	28
Розділ IV. Як король Лісуарте плавав по морю і прибув у королівство Шотландію, де його прийняли з великою честю.	34
Розділ V. Як Урганда Невідома принесла спис Юнаку Морському.	43
Розділ VI. Як Юнак Морський бився з пішими воїнами лицаря на ймення Гальпано, потім із братами господаря замку і з самим господарем.	51
Розділ VII. Як на третій день по тому, відколи Юнак Морський вирушив із двору короля Лангінеса, прийшли ті троє лицарів, які несли на ношах пораненого лицаря, і привели його підступну дружину.	57
Розділ VIII. Як король Лісуарте послав по свою доньку в дім короля Лангінеса і той відіслав її разом зі своєю донькою Мабілією в супроводі лицарів, дам і дів.	61
Розділ IX. Як Юнак Морський бився з королем Абіссом під час війни, яку цей король провадив проти Періона, короля Галлії.	71
Розділ X. Як Юнака Морського впізнали його батько, король Періон, і його мати Елісена.	77
Розділ XI. Як велетень хотів, щоб Галаора посвятив у лицарі король Лісуарте, і як його посвятив у край почесно Амадіс.	83
Розділ XII. Як Галаор бився з дужим велетнем, господарем скелі Гальтарес.	92
Розділ XIII. Як Амадіс розпрощався з Ургандою Невідомою і прибув до фортеці і що там сталося з ним.	100
Розділ XIV. Як король Лісуарте звелів поховати Дардана і його подругу і викарбувати на надгробку напис, який повідомляв про обставини їхньої смерті.	112

Розділ XV. Як Амадіс познайомився з королем Лісуарте і вельможами його двору і всі дуже приязно приймали його.	121
Розділ XVI. У якому йдеться про те, що сталося з Аграхесом, відколи закінчилася Гальська війна, і про деякі його дії.	129
Розділ XVII. Як Амадіса гойно шанували в домі короля Лісуарте і які новини він дізнався про свого брата Галаора.	139
Розділ XVIII. Як Амадіс бився з Ангріоте і його братом, що стерегли прохід через долину і обстоювали твердження, мовляв, ніхто не має вродливішої подруги, ніж Ангріоте.	148
Розділ XIX. Як Амадіса зачарував Аркалаус Чарівник, бо Амадіс прагнув визволити з в'язниці даму Гріндалаю та інших в'язнів, і як Амадіс уник чарів, які наклав на нього Аркалаус.	159
Розділ XX. Про те, як Аркалаус розповів при дворі короля Лісуарте про смерть Амадіса, і про спричинений цією звісткою великий плач усього двору, надто Оріани.	166
Розділ XXI. Як поранений Галаор приїхав до монастиря і пробув там два тижні, за які загоїлися його рани, і про те, що сталося потім.	172
Розділ XXII. Як Амадіс поїхав із замку дами і про те, що сталося з ним по дорозі.	183
Розділ XXIII. Як король Лісуарте, вийшовши з дому, як і завжди виходив, побачив, як їдуть по дорозі троє озброєних лицарів, і про те, що сталося з ними.	188
Розділ XXIV. Як Амадіс, Галаор і Балайс вирішили піти до короля Лісуарте і про пригоди, які сталися з ними по дорозі.	195
Розділ XXV. Як Галаор поїхав мстити за смерть лицаря, що лежав, підступно вбитий, під деревом на перехресті.	201
Розділ XXVI. Тут подано розповідь про те, що сталося з Амадісом, що рушив шукати діву, яку викрав і кривдив лицар.	206
Розділ XXVII. Як Амадіс бився з лицарем, який викрав діву, поки він спав, і як переміг його.	213
Розділ XXVIII. Про те, що сталося з Балайсом, що пішов на пошуки лицаря, через якого дон Галаор утратив свого коня.	217
Розділ XXIX. Як король Лісуарте зібрав двір і що сталося там.	221
Розділ XXX. Як Амадіс, Галаор і Балайс прибули до палацу короля Лісуарте і про те, що сталося з ними потім.	225

Розділ XXXI. Як король Лісуарте скликав збори двору в місті Лондоні.	230
Розділ XXXII. Як король Лісуарте, скликавши збори двору, хотів почути пораду лицарів, що йому слід робити.	237
Розділ XXXIII. Як перед королем Лісуарте, що відчував велику радість, постала дівка в жалобному вбранні й просила про ласку, яку король уже пообіцяв їй.	241
Розділ XXXIV. Тут показано, як короля Лісуарте спіткала згуба, і все те сталося через його обіцянки, яких він не мав би давати. ...	250
Розділ XXXV. Як Амадіс і Ґалаор позбулися скоєної зради і міркували, як можна, якщо вдасться, звільнити короля і Оріану.	257
Розділ XXXVI. Як дон Ґалаор звільнив короля Лісуарте з полону, в який його взяли, вдавшись до зради.	264
Розділ XXXVII. Як до королеви дійшла звістка про полон короля Лісуарте і як Барсинан чинив зраду, прагнучи стати королем, і як зрештою його спіткала згуба, а король знову запанував у своєму королівстві.	270
Розділ XXXVIII. Як Амадіс прийшов на поміч місту Лондону і про те, що там сталося.	274
Розділ XXXIX. Як король Лісуарте протягом дванадцятьох днів провадив збори двору, під час яких улаштовували свята на честь багатьох присутніх там високих достойників, а також дам та лицарів, чимало яких лишалися там багато днів.	280
Розділ XL. Як точилася битва, яку Амадіс провадив з Абісеосом та його двома синами і яку в замку Ґровенеси пообіцяв гарній дівчинці Бріолансі, щоб помститися за смерть її батька короля.	286
Розділ XLI. Як дон Ґалаор їхав із дівкою в пошуках лицаря, що вибив його з сідла, знайшов і став на двобій із ним.	293
Розділ XLII. Де йдеться про дону Флорестана, що був сином короля Періона, і як його виховали разом із дуже гарною дівкою, донькою графа Зеландії.	302
Порадник	312
Розділ XLIII. Як Ґалаор і Флорестан, їдучи по дорозі до королівства Собрадиси, натрапили на трьох дів коло джерела в'язів.	315